

Europar Kongresua
“Justizia leheneratzaile eta terapeutikoa:
justizia eredu berrietarantz”

Gizarteratzea eta justizia leheneratzailea

Eusko Jaurlaritzaren bizikidetza-politiketan

Hizlaria: **Jonan Fernandez**
Eusko Jaurlaritzako Bakegintza eta Bizikidetzarako
idazkari nagusia

Donostia, 2016ko ekainak 16, 17 eta 18

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia

PRESIDENCIA
Secretaría General
para la Paz y la Convivencia

Lehen zatia. Atariko oharrak

1. Testuingurua

Txosten honen edukia berriazko testuinguru batean dago kokatuta. Duela bost urte terrorismoaren amaiera iragarri zuen ETAk, bost hamarkadaren ostean. Harrezkero, bakea sendotzea eta bizikidetz normalizazioa helburu duten politika publikoak gauzatzen ari da Eusko Jaurlaritza.

Indarkeriak arrasto ikaragarria utzi du: atsekabea, sufrimendua, injustizia eta biktimak. Biktimen eskubideei erantzuteak berebiziko garrantzia hartu du euskal gizartea garatzen ari den bake- eta bizikidetz-prozesuan. 1990etik hasita, gero eta gehiago gailendu da. 1990 baino lehenago, biktimak baztertuta zeuden, ez zitzaizkien arretarik ematen. Gaur egun, oraindik ere eztabaida handiak ditugu biktimen eta bizikidetzaren arloko politika publikoen harmonizazioari buruz.

Bestalde, ETako kide edo laguntzaile izateagatik espetxeratutako pertsonen kopurua 500etik 900era birtartekoa izan da azken hamarkada horietan. Gaur egun, 360 pertsona inguru daude espetxean. Espetxe-politikak, oro har, eta gizarteratze-politikak, bereziki, eztabaida handiak sortu dituzte azken hogeitun urteetan. Gaur egun ere, eragin handia dute bizikidetz normalizatzeko prozesuan.

2016ko ekainean, zorionez, ETaren indarkeria iraganeko oroitzapen gaizto bat da. Horrek egoera berberean berriro erortzeko arriskua desagerrarazi du, eta hori guztia erabakigarria da bi arlo hauetarako: alde batetik, biktimen eskubideak bermatzeko (alegia, berriro ez dela horrelakorik gertatuko bermatzeko) eta, bestetik, espetxe- eta gizarteratze-politikarako.

Berriazko testuinguru horretan gaude. Eta, egoera horretan, hedadura estrategikoa duen galdera hau egin dezakegu: Euskadiren historiaren une erabakigarri honetan, biktimei buruzko politikak eta gizarteratze politikak ikuspegiaren talka izan behar dute ala elkartzea eta bizikidetz ardatz hartuta kudea daitezke?

Txosten honetan, Eusko Jaurlaritzaren xede hau azaltzeko ahalegina dago: espetxe-politika eta gizarteratze bizikidetz-politika izan dadila gizarteratze eta elkartze-politika biktimentzat. Esparru horretan, justizia leheneratzaileak funtsezko eginkizuna du.

2. Aurrekariak

2013ko azaroaren 26an, Eusko Jaurlaritzak onetsi egin zuen “2013-2016ko Bake eta Bizikidetz Plana. Gizartea elkartzea helburu”. Planak biltzen dituen 18 ekimenen artean, espetxe-politikaren eta gizarteratzearen arloan Hitzeman programa jasota dago. Programa hori presoak gizarteratzeko lege-prozesuak bideratzeko da.

2014ko urriaren 1ean, Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak “Hitzeman” dokumentua aurkeztu zuen, eta bost hilabeteko epea jarri zuen ekarpenak eta dokumentua hobetzeko iradokizunak biltzeko. Prozesu horren ondorio nagusia hau izan zen: Hitzeman programa erabat hedatu aurretik, esperientzia pilotuaren fasea bete behar zen.

2015eko martxoan hasita, lan pilotua egin da bi arlotan. Alde batetik, juristek eta adituek osatutako talde bat lanean aritu da, presoekin eta preso ohiekin harremanetan, gizarteratze-prozesuen jarraipena egiteko protokolo bat sortzeko. Bestetik, Eusko Jaurlaritzaren barruan, sailarteko mahai batek espetxealdien osteko gizarteratze-prozesuetan laguntzeko modua aztertu du, kasu praktikoak oinarri hartuta.

3. Lan-hipotesia

Aurrekari horiei erreparatuta, eta euskal gizartearentzat gai horrek duen garrantzia kontuan izanda, lan-hipotesi hau bere egin du Eusko Jaurlaritzak: Euskadin espetxe- eta gizarteratze-politika sustatzeko, Konstituzio Legearen arabera eta zer une historikotan aplikatuko den aintzat hartuta, arautuko duen dekretu baten arauzko estaldura behar du politika horrek.

Arau horrek ezarri beharko ditu Eusko Jaurlaritzak presoak gizarteratzeko arloan egin ahal izango dituen jarduerak. Legealdi honen amaieran, proiektu hori utzi du prest Eusko Jaurlaritzak hurrengo legealdian zabaltzeko, zabaldu behar bada.

Arau horrek bi arlo aintzat hartu behar ditu. Alde batetik, gizarteratzearen arloa, zeina preso oraindik espetxean dagoenean hasi behar baita eta balio hauekiko konpromisoa sustatu behar baitu: giza eskubideak, bakea, bizikidetzaren, aniztasuna eta printzipio demokratikoak. Bestetik, birgizarteratzearen arloa, zeina presoak espetxetik irteten hasten denean hedatzen baita eta espetxealdiaren ostean birsozializatzeko laguntzei erreparatu behar baitie.

4. Definizioes

Balitzko arau-proiektu horri begira, bi kontzeptu bereizten dira, elkarren osagarri diren bi jardueren mota hauek definitzen dituztenak: *gizarteratzea eta birgizarteratzea*.

-Gizarteratzeko proiektua. Lege-prozesu batzuk bultzatzean datza; horrenbestez, terrorismo-delituengatik kondenatutako pertsonak aukera izango du, egindako delitutik urruntze kritikoa egiaztatuz, biktimei egindako kaltea aitortuz eta bakearen eta bizikidetzaren aldeko konpromisoaren bitartez, birsozializatzeko prozesuan aurrera egiteko.

-Birgizarteratzeko programa. Espetxealdiaren ostean laguntzeko prozesuak sustatzean datza, presoek espetxetik irteteko prozesuan bizitza sozialera ongi egokitze izan ditzaketen behar materialak dagokienez.

5. Oharrak

Txosten honek eta hemen azaltzen den arau-proiektuak bi alderdi dituzte: alde batetik, gizarteratzeko bidean erakundeek laguntzea; eta, bestetik, espetxealdiaren ostean birgizarteratzeko laguntza ematea. Horrek guztiak lotura zuzena du, lotura bakarra ez bada ere, Euskadiren kasuan terrorismo-delituengatik kondenatutako hainbat pertsona espetxean egotearekin.

Balitzko dekretu-proiektu horren bidez, gizarteratzeko bidean erakundeek lagunduko dute berariaz terrorismo-delituengatik espetxean egon diren pertsonen kasuan. Izan ere, une honetan legediak berak, salbuespen gisa, berariazko betekizunak ezartzen dizkie delitu horiengatik kondenatutako pertsonari.

Arau horretan jasotako espetxealdi ostean birgizarteratzeko laguntza oro, dena dela, beste edonolako delituengatik kondenatutako pertsonari ere aplikatuko zaizkie, baldin eta betekizun baliokideak betetzen badira.

6. Abiapuntuak

Hiru abiapuntuak definitzen dute Eusko Jaurlaritzak *nondik* planteatzen duen presoen gizarteratzea eta birgizarteratzea bideratzeko tresna izango den araua bultzatzeko eta onesteko aukera. Hiru ikuspegi dira. Lehenengoa bigarren aukeraren etikarekin lotuta dago, bigarrena bizikidetzaren balio nagusiarekin, eta hirugarrena justizia leheneratzailearekin.

6.1. Presoen ikuspegia: bigarren aukeraren etika

Bigarren aukeraren etika da arau-proiektu horren sustatzeko lehen abiapuntua. Abiapuntu horrek aukera ematen du gizarteratzearen gaiari presoen ikuspegitik heltzeko.

Paradoxikoa bada ere, sistema demokratikoa eta legedia giza izaerarekiko mesfidantzaren printzipioan oinarritzen dira. Legeen eduki gehientsuenak eratu dira portaera negatiboenak kontuan hartuta eta jarduera horiek mugatzeko. Horiek horrela, giza izaeraren alde onenari, autokritika egiteko eta zuzentzeko gaitasunari, itxaropen-tarte bat ematen dion lege-instituzio bakanetako bat da gizarteratzea. Bigarren aukeraren etikan oinarritzen da.

Gizarteratzea printzipio konstituzionala da, delituak egin dituenari bigarren aukera ematen diona. Biziartero espetxealdia eta heriotza-zigorra aukera horren aurkakoak dira. Gizarteratzea sustatzeko politika publikoak antolatzeak esanahi etiko, politiko eta pro-sozial sakona du. Gizarte gizatiarragoak, integratuagoak, demokratikoagoak eta desberdintasun gutxiago dituztenak eratzeko lagungarriak dira.

Gizarteratzeko politikak oso garrantzitsuak dira. Politikak bere zeregin prestuenari erantzutea bideratzen duen eginkizunaren zati dira. Zio horiek direla-eta, Eusko Jaurlaritzak beste espetxe-politika baten aldeko konpromisoa hartu du bere gain, eta gizarteratzeko legezko bideak sustatzen ditu, horretarako ahalmena duen neurrian.

6.2. Gizartearen ikuspegia: bizikidetzaren balioa

Demokrazian, jarduera politiko guztien azken xedea da balio nagusi hau lortzea: justiziaz adostutako bizikidetzeta. Bizikidetzeta adostua da proiektu demokratikoen printzipioa, helburua eta balioa. Espetxe-eta gizarteratze-politika bizikidetzaren aldeko politika pro-sozial baten osagai izan behar da, are eta nabarmenago indarkeria eta zatiketa iraunkorrean bizi izan den gizarte baten kasuan.

Esparru horretan kokatu behar da presoen gizarteratzeari eta birgizarteratzeari buruzko arau-proiektu hori. Bizikidetzaren balioak gai horri gizartearen ikuspegitik heltzea bideratzen du.

Legezketasuna eta ahalik eta adostasun handiena hartu behar dira oinarri, bizikidetzeta-politika ere izango den espetxe-politikaren euskarri izan daitezten. Oinarri horren gainean, erakundeek, alderdi politikoez, gizarte zibil antolatuek eta herritarrek lagundu behar dute politika, zigorrak eta espetxealdiak normalizatzeko prozesuan, baita presoak birsozializatzeko prozesuan ere.

Eusko Jaurlaritzaren asmoa da, legeetan eta Konstituzioan jasotako printzipioak helburu hartuta, printzipio horiek garatuko dituen espetxe- eta gizarteratze-politika sustatzea. Hau da, zigorraren eginkizun berrezitzailea eta birsozializatzailea xede hartzea. Helburua da euskal gizartearen normalizazio sozial eta politikoa sendotzea. Horretarako, espetxe- eta gizarteratze-politikak bizikidetzarako eta etorkizuna eraikitzeko politika izan behar du giza eskubideak, printzipio demokratikoak eta aniztasuna errespetatzea oinarri hartuta.

6.3. Biktimen ikuspegia: justizia leheneratzailearen esparrua

Hirugarren abiapuntuaren ardatz nagusia biktimen ikuspegia da. Espetxe-politika eta biktimen eskubideak ezin dira aurkakotasunean oinarrituta kudeatu, elkartzean oinarrituta baizik. Bizikidetzak izan behar du elkargune. Eta gainditu ezin den muga zigorgabetasuna da. Ikuspegi horretatik, justizia leheneratzaileak justizia ulertzeko era berritzailea eta biktimen eskubideei erantzuteko beste modu bat dakartza.

Justizia leheneratzailea da delitu batek eragindako kalteak ahal den neurrian konpontzeko esan edo egin daitezkeen hitzak edo ekintzak identifikatzeko aukera ematen duen prozesua. Horretarako, kalteak eragin dituztenen eta kaltetuen arteko harremana edo interakzioa sortzen da. Testuinguru horretan, kalteak sortu duen kaltea konpontzeko zer egin behar duen erabakitze prozesuan parte hartzeko aukera dute biktimek.

Euskadiko kasuan biktimei entzutearen esperientziak erreparazioaren printzipio orokor bat identifikatzeko aukera ematen digu. Biktimei eragiten zaien (konpontzeko moduko) kalte nagusia da erasoari balio handiagoa ematea eraildako edo erasotako pertsonaren biziari baino. Zentzu honetan, biktimak justizia konpontzailearen edo leheneratzailearen bidez lor dezakeen ekintza nagusia da mina eragin zionari entzutea egindakoak ez zuela justifikaziorik, ezta zentzurik ere biktima bakoitzaren biziak baino balio handiagoa zuenik.

Eragindako kaltearen injustizia aitortzea biktimen egoera leheneratzen eta konpontzen laguntzeko modu bat da. Autokritika hori justizia leheneratzailearen prozesuaren abiapuntu nagusia da. Orobat, egindako delituarekiko urruntze kritiko hori gizarteratzea egoki beteko dela iragartzen duen adierazle hoberena da. Horrek guztiak aukera ematen du Euskadiko kasu zehatzaren esparruan justizia leheneratzailea edo konpontzailea garatzeko eta aplikatzeko. Ikuspegi horrek funtsezko eginkizuna du Eusko Jaurlaritzaren bizikidetz-politiketan eta gizarteratzea sustatzeko politikan.

Bigarren zatia. Eusko Jaurlaritzaren gizarteratze-arloko bizikidetza-politikak erregulatzeko arauaren oinarriak

Txosten honek Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak birgizarteratze-arloan eta Hitzeman programaren barruan bultzatutako lanen eta aurrekarien ostean ateratako ondorioak laburbiltzen ditu. Puntu honetatik aurrera ageri diren edukiak har daitezke Eusko Jaurlaritzaren bizikidetzarako politika publikoak gizarteratzearen eta birgizarteratzearen arloan arautuko dituen dekretu-proiektuaren oinarritzat.

1. Zioen azalpenerako proposamenak

Azken bi hamarkadetan, ETAko presoen kasuan, espetxe-politika terrorismoaren aurkako borrokarako tresna gisa erabili da. Helburu hori oinarri hartuta, hainbat neurri justifikatu dira, hala nola presoak urruntzea eta sakabanatzea, eta 2003an zenbait lege organiko onartu ziren, zigorraldiak luzatzeko, bi-ziarteko espetxealditik oso gertu dauden maximoetara iritsi arte. Horiek guztiek berariaz baldintzatzen dituzte espetxealdiak betetzeko modua eta terrorismo-delituengatik kondenatutako pertsonak gizarteratzeko prozesuak.

2011ko urritik hasita, terrorismoaren mehatxua desagertu egin da Euskadiko politikatik. Espetxe-politika hainbat urtean terrorismoaren aurkako borrokarako tresna izan bada, bidezkoa dirudi, terrorismoa amaitu den honetan, bizikidetzarako politikaren osagaitzat hartzea. Izan ere, aldaketa historikoa gertatu izanaz gainera, Konstituzioan ezarrita dago zigorraren eginkizuna berreziketa eta birsozializazioa bultzatzea dela. Hau da, bizikidetzarako eta birgizarteratzeko proiektu pro-soziala.

Alabaina, 2011n terrorismoa amaitu ostean, Estatuko Administrazioak ez du planteamendu berririk egin espetxe-politikaren arloan. Eusko Jaurlaritzak ildo horretan egin dituen eskaera eta proposamenak gorabehera, ETAREN jarduerak jarraipena izango balu bezala bete da espetxe-politika urte horietan.

Euskal gizarteraren barne-errealitatearen ikuspegitik, espetxe-politikak eta gizarteratze-politiken sustapenak garrantzi handiko eragina dute bizikidetzaren esparruan. Izan ere, beste zio batzuen artean, prozesu horiek iraganaren berrikuspen kritikoa oinarritutako ariketa soziopolitikoari heltzea eskatzen dute, eta jarduera hori funtsezkoa da memoria eta bizikidetza eraikitzeke, baita biktimen erreparazio moralak bideratzeko ere.

Zio horiek aintzat hartuta, Eusko Jaurlaritzak eta euskal erakundeek behin eta berriro adierazi dute beste espetxe- eta gizarteratze-politika bat sustatzeko asmoa, banakotzearen, gizatasunaren eta gizarteratzearen legeko printzipioak oinarri hartuta.

Gernikako Estatutuak espetheen gaineko eskumena Eusko Jaurlaritzari transferituko zaiola adierazten du, 10.14 eta 12.1 zenbakietan ezarrita dagoenari jarraituz. Lege organiko hori onartu ostean, 37 urte igaro dira, eta eskumen horiek oraindik ez dira eskualdatu. Hala eta guztiz ere, esparru horretan Eusko Jaurlaritzak baditu zenbait ahalmen, mugatuak badira ere, eta ahalmen horiek jarduteko aukera ematen diote.

Zehazki, eskumen horiek eskualdatzen ez diren bitartean, Eusko Jaurlaritzak susta ditzake, presoarekin adostuta, gizarteratzea helburu duten zenbait jarduera, hala nola birgizarteratzeko laguntza ematea.

Gizarteratzearen ikuspegitik, arau horrek zehatz-mehatz azalduko du presoak Eusko Jaurlaritzaren laguntza egin ahal izango duen prozesua, batzorde aditu bat gizarteratzea iragartzen duen aldeko txostena egiteko moduan egon arte. Txosten horretan oinarrituta, irizpen ofizial bat helaraziko dio Eusko Jaurlaritzak espetxeko tratamendu-batzarrari, bai eta espetxe-zaintzako epaitegiari ere. Prozesu horretan borondatez parte hartzea erabakitzen duen presoak txosten hori erabili ahal izango du, espetxe-gradutan aurrera egiteko eskaerekin eta gizarteratzeko beste neurri batzuk hartzeko eskaerekin batera aurkezteko, aditu-froga gisa.

Birgizarteratzearen ikuspegitik, arauak definituko ditu arlo hauetan emango diren laguntza-baliabideak: etxebizitza, prestakuntza eta lanerako trebakuntza, enplegurako orientabidea eta laguntza, osasuna eta gizarte-laguntza. Halaber, baztertuta geratzeko arriskuan dauden beste kolektibo batzuek dituzten aukera berberak izango dituzte espetxetik ateratzean premia-egoera objektiboan dauden pertsonen.

Arau-proiektu honen helburuak lau kontzeptu hauetan laburbiltzen dira: legezketasuna, justizia leheneratzailea, biktimak eta bizikidetzak. Lehenik, Eusko Jaurlaritzaren helburua da, legeetan eta Konstituzioan jasotako printzipioak helburu hartuta, printzipio horiek garatuko dituen espetxe- eta gizarteratze-politika sustatzea, giza eskubideen nazioarteko zuzenbidearekin bat datorrena. Hau da, zigorraren eginkizun berrezitzailea eta birsozializatzailea xede hartzea, bizikidetzarako politika pro-sozial baten osagai gisa.

Eusko Jaurlaritzak bultzatzen duen espetxe- eta gizarteratze-politika justizia leheneratzailearen Europako joeren esparruan kokatzea da hizpide dugun arau-proiektuaren bigarren helburua. Europar Batasunaren 2012/29/EB Zuzentarauak, delituen biktimen eskubide, laguntza eta babesari buruzko gutxieneko arauak ezartzen dituenak, biktimaren eta urratzailearen arteko interakzioak berariaz aintzat hartzen ditu, justizia leheneratzailearen kontzeptuaren barruan, eragindako kaltea erreparatzeari begira. Delituaren Biktimaren Estatutuak barne-zuzenbidean sartzen du zuzentarau hori, eta 2015eko azaroaz geroztik nahitaez bete behar da. Zehazki, helburua da Europar Batasunaren zuzentarau horrek ezarritakoa garatzea eta terrorismo -delituengatik kondenatutako presoek aplikatzea, gizarteratze-prozesuetan baldin badaude eta borondatez onartzen badute.

Aurrekoarekin lotuta, hirugarren helburua da biktimen erreparazioan laguntzea bizikidetzarako politika publikoen bidez. Politika horiek iraganean gertatutako edonolako terrorismo, indarkeria edo giza eskubideen urraketaen deslegitimazioa egiaztatu beharko dute, eta biktimen pairatutako kaltea eta injustizia berariaz aitortu beharko dute.

Amaitzeko, hizpide dugun proiektuaren azken helburua da euskal gizartearen normalizazio sozial eta politikoa sendotzea. Horretarako, espetxe- eta gizarteratze-politikak bizikidetzarako eta etorkizuna eraikitzeko politika izan behar du, aniztasuna, giza eskubideak eta printzipio demokratikoak errespetatzea oinarri hartuta.

Balitzko arau-proiektu horrek, une honetan, lau kapitulu handi ditu. Lehenik, arauaren xedea eta aplikazio-eremua osatzen duten xedapen orokorrak ageri dira.

Bigarren kapituluak arauaren xedatutakoaren oinarrian dauden printzipioak jasotzen ditu. Labur esanda, banakotzearen, gizatasunaren eta gizarteratzearen printzipioak azaltzen ditu.

Hirugarren kapituluak gizarteratzeko proiektuaren garapena arautzen du, eta honako hauek zehazten ditu: edukia; sartzeko, garatzeko eta burutzeko prozedura; kudeaketaz arduratuko den batzordearen izaera eta funtzionamendua.

Laugarren kapituluak espetxealdiaren osteko birgizarteratzeko laguntza-programa garatzen du. Ikuspegi horretatik edukia eta laguntza zer arlotan ematen den zehazten ditu eta baita laguntza-programan sartzeko prozedura eta garapena ere.

2. Proposatutako artikulua

2.1. Xedapen orokorrak

2.1.1. Xedea

Arau-proiektu honen xedea da Eusko Jaurlaritzak garatuko dituen jardura hauek arautzea: berriaz terrorismo-delituengatik kondenatutako presoak gizarteratzeko banakako prozesu legalak sustatzea eta laguntzea eta presoak, oro har, birsozializatzeko prozesuetarako laguntza ematea.

2.1.2. Aplikazio-eremua

Edozein preso, preso ohi edo espetxetik irteteko prozesuan dagoen pertsona oro arau honetan xedatutakoari heltzeko moduan egongo da, baldintza hauek guztiak betetzen baditu.

-Gizarteratzeko prozesurako:

—Terrorismo-delituengatik kondenatutako pertsona izan behar du.

-Gizarteratzeko zein espetxealdiaren ostean birgizarteratzeko prozesuetarako:

—Presoak bost urtetik gorako kondena beteko duen edo bete duen pertsona izan behar du.

—Presoak Euskadin jaiotakoa izan behar du, edo espetxean sartu aurretik autonomia-erkidego honetan bi urtez, gutxienez, bizi izan dena.

- Arau honetan aitortutako laguntzako prestazioak aplikatuko zaizkie espetxetik irteteko unean askatasunean bizitza berregiteko baliabide nahikoak ez dituztela egiaztatzen duten presoak.
- Espetxetik ateratzen den pertsonak delitu-jardueretan parte hartuz gero arau honetan aurreikusitako edozein prestaziori ezezkua emango zaio edo baliogabetuko da.

2.2. Jarduteko printzipioak

- Askatasunaz gabetzeko zigorraren helburu nagusia berreziketa eta birsozializazioa bultzatzea da, Konstituzioaren 25.2 zenbakiak adierazitakoari jarraituz. Helburu hori garatze aldera, hiru printzipio hauek aintzat hartzen dira: banakotzea, gizatasuna eta gizarteratzea. Hiru printzipio horietan oinarritzen da arau-proiektu hau ere.

-Arau honen bidez erregulatzen diren espetxe-arloko Eusko Jaurlaritzaren bizikidetzarako politika publikoak banakotzearen printzipioan oinarrituko dira. Printzipio horren garapena lau espetxe-gradutan sailkatutako tratamenduan oinarritzen da. "Banakotze zientifikoa" ardatz hartzen duen printzipioari jarraituz, espetxe tratamendua pertsonalizatu egin behar da. Espetxe-graduetan aurrera egiteko eta gizarteratzeko prozesuetarako aldeko balioespina preso bakoitzak egindako ibilbidearen azterketa pertsonalizatuan oinarrituko da.

-Arau honen bidez erregulatzen diren espetxe-arloko Eusko Jaurlaritzaren bizikidetzarako politika publikoak gizatasunaren printzipioan oinarrituko dira. Askatasunaz gabetzen duten zigor eta neurriak bete-itzaren oinarria da preso eskubideen subjektutzat hartzea; ez dago gizartetik baztertua; aitzitik, haren zati da. Horren ondorioz, espetxeko bizitzak askatasunean egiten den bizitza hartu behar du erreferentziatzat, espetxean egoteak dakartzan ondorio kaltegarriak ahalik eta gehien murriztu behar ditu, gizarte

-loturen alde egin behar du, erakunde publiko eta pribatuen lankidetzeta eta parte-hartzea sustatu behar ditu eta prestazio publikoak eskuratzeko aukerak bultzatu (Espetxe Erregelamenduaren 3.4 zenbakia).

-Arau honen bidez erregulatzen diren espetxe-arloko Eusko Jaurlaritzaren bizikidetzarako politika publikoak gizarteratze-printzipioan eta bigarren aukeraren etikan oinarrituko dira. Gizarteratzea printzipio konstituzionala da, delituak egin dituenari birgizarteratzeko beste aukera bat ematen diona. Bigarren aukeraren etika zentzuzkoa da honako hau aintzat hartuz gero: baliteke pertsona bat, beste egoera batean, lehengo jokaerak errepikatzen ez kondentatuta egotea. Helburua da espetxean dagoen pertsonak zigor-legea errespetatuz bizitzeko asmoa eta gaitasuna izatea.

2.3. Gizarteratze-prozesuetan laguntzeko proiektua

- *Berariaz terrorismo-delituengatik kondenatutako presoak gizarteratzeko prozesuak sustatzeko eta aholkua, euskarria eta laguntza emateko proiektua* (aurrerantzean, proiektua) garatuko du Eusko Jaurlaritzak, arau honek xedatutakoaren arabera.

2.3.1. Proiektuaren edukia

- Proiektuaren jardura-eremua espetxe-tratamenduaren graduen arabeko sailkapenaren esparruan eta sailkapen horretan lehenengo gradutik baldintzapeko askatasunera arte aurrera egiteko aukeren arloan dago. Progresio horri lotuta dago gizarteratzearen legezko prozesua, ordenamendu juridikoaren arabera.

- Gizarteratzea sustatzeko proiektu honen helburua da terrorismo-delituengatik kondenatuta dauden eta zigor-legea errespetatuz bizitzeko asmoa eta gaitasuna egiaztatzeko aukera emango dien ibilbidea egin nahi duten presoek aholkua, euskarria eta laguntza ematea.

- Egiaztapen hori ibilbidearen amaieran adieraziko da bakearen eta bizikidetzaren aldeko konpromiso hirukoitzaren bidez, iraganari, orainari eta etorkizunari lotuta. Preso bakoitzak bere hitzen eta gaitasunen bidez adierazi ahal izango du konpromiso hori, betiere askatasunez eta borondatez:

- Etorkizunari begira, indarkeriari uko egiteko eta bide baketsu eta demokratikoei heltzeko konpromisoa.

- Orainari begira, gizarte pluralean elkarrekin bizitzeko konpromisoa, eta biktimen erreparazioarako borondatea, beste pertsonen batzuei kalteak sortutako delitua izanez gero.

- Iraganari begira, egindako delitutik urruntze kritikoa edo autokritikoa adieraztea, batez ere giza eskubideen urraketa eragin bazuen.

- Proiektu honetan parte hartu nahi duten presoek euskarria eta laguntza emateko prozesua gizarteratze-prozesuetarako aholku-batzorde baten (aurrerantzean, Batzordea) jardura dinamizatzailearen bidez egingo da. Batzordearen osaketa 2.3.5. puntuan zehazten da.

2.3.2. Proiektuan sartzeko prozedura

- Arau hau onartu ostean, terrorismo-delituengatik kondenatuta dauden eta arauaren edukiaren eragina izan dezaketen preso guztiei indarrean jarriko dela jakinarazi beharko die Eusko Jaurlaritzak. Informazio horri bi idazki-eredu erantsi beharko zaizkio: proiektuari buruzko informazioa eskatzekoa eta proiektuan sartzeko eskabidea.

- Terrorismo-delituengatik kondenatuta dagoen edozein presok, arau honen eraginpean egon badaiteke, batzordera edo eskumena duen sailburuordetzara edo idazkaritza nagusira jo dezake, edukiari buruzko informazioa eskatzeko. Batzordeak edo Eusko Jaurlaritzak eskaera horri erantzun beharko diote, informazioa bidaliz.

Proiektu honetan parte hartzeko interesa duten presoak bertan sartuko dira batzordeari helarazitako parte hartzeko idatzizko eskaeraren bidez. Eskaera horrek borondatezkoa izan behar du, norberak adierazi behar du, eta proiektuaren eduki eta inplikazioen jakitun izan behar du eskatzaileak.

- Proiektuan sartzeko eskabidearekin batera, euskal gizartean bizikidetzan laguntzeko borondatearen adierazpena aurkeztu beharko da, bai eta eskaera egiten duen presoaren espetxe-egoerari buruzko oinarritzko informazioa eta proiektuan sartzeko zioak ere.
- Batzordeak eskabide hori onartzeak proiektuan ofizialki sartzeari dakar, bai eta eskatzaile bakoitzaren araberako personalizatuta abian jartzea ere.

2.3.3. Proiektua garatzea

- Proiektua abian jarri ostean, batzordea presoarekin harremanetan jarriko da, idatziz edo espetxean elkarriketa bat antolatuta, beharrezkotzat jotzen den guztietan. Batzordeak kasu bakoitzerako arduraduna izendatuko du batzordekideen artean.
- Hasierako harremanen helburua da bakean eta bizikidetzan laguntzeko ibilbide pertsonal bat adostea presoarekin. Terrorismo-delituengatik kondenatutako presoek ibilbide horiek onartzeak bideratuko du, edo, hala badagokio, arinduko du birgizarteratze-prozesuen aldeko txostena.
- Batzordeak eta proiektuan parte hartzen duen presoak bakean eta bizikidetzan laguntzeko ibilbide pertsonalizatua adostu ahal izango dute. Ibilbide hori diseinatu ahal izango da baliabide propioekin edo askotariko erakunde kolaboratzaileekin adostutako lankidetzaren bidez:
 - Konpromiso akademikoaren ibilbidea, unibertsitateekin eta beste prestakuntza-erakunde eta erakunde akademiko batzuekin lankidetzan.
 - Elkartze-konpromisoaren ibilbidea, gizarte zibileko erakundeekin lankidetzan.
 - Erakundeekiko konpromisoaren ibilbidea, udalekin eta beste erakunde publiko batzuekin edota hezikuntza-erakundeekin.
 - Konpromiso solidarioaren ibilbidea, solidaritatezko proiektu jakin batzuekin lankidetzan.
 - Konpromiso berezien beste ibilbide batzuk, preso bakoitzaren berezitasunen arabera egokituak.
- Ibilbide horietako bakoitzean presoak egingo duen ekarpenaren edukia diseinatuko da espetxeko bizitzak ezartzen dituen mugak eta espetxe-egoera bakoitza aintzat hartuta. Egoera murriztaileetan ibilbide horiek gutun bidezko harremanen bitartez eta presoaren, erakunde kolaboratzailearen eta batzordearen arteko bisiten bitartez egin beharko dira.
- Ibilbideak bateratu ahal izango dira beste jarduerak batzuetan borondatez parte hartzeko ekintza gehigarri eta osagarri batzuekin: mintegiak, tailerrak, biktimekin egindako erreparazio-bilerak, berariazko prestakuntzak eta hausnarketa kolektiboak.
- Egindako ibilbidearen amaieran, presoak ateratu dituen ondorioak aurkeztu beharko ditu bere gaitasunen arabera, idatziz edo ahoz, harremanetarako izendatutako batzordekidearekin egingo duen elkarriketan. Ondorio horiek amaierako proiektutzat hartuko dira, eta gizartearentzat konstruktiboa izango den ekarpena edo hausnarketa eratu beharko dute.
- Ibilbide horien garapena erraztu eta indartu egingo da eskumenak dituzten espetxe-instantziak proiektuaren garapenean lankidetzan jarduten badute. Horregatik, aipatutako gizarteratze-ibilbideak garatze aldera, lankidetzaren formulak proposatu ahal izango ditu Eusko Jaurlaritzak, bai espetxe-erakundeekin, bai garapenean lagunduko duten erakunde kolaboratzaileekin.
- Eusko Jaurlaritzak komunikazio-bideak ere ezarriko ditu, gizarteratzea helburu duten baliabide horien hedapenari buruzko informazioa epaitegietara eta auzitegietara helarazteko, birsozializazio-prozesuak legez xedatutako baldintzetan bideratzeko, hala badagokio.

2.3.4. Proiektua burutzea

- Ezarritako ibilbidea amaitzean, batzordeak azken irizpena eman beharko du. Irizpen hori presoa birgizarteratzeko prozesuaren aldekoa edo aurkakoa izan daiteke. Honako alderdi hauek aztertu beharko ditu irizpenak: garatu den ibilbidea, egin diren jarduera gehigarriak eta konklusioak.
- Gizarteratzearen aldeko irizpenak egiaztatu behar du, funtsean, presoak jarraitu duela aurrez definitutako ibilbidea, zigor-legea errespetatuz bizitzeko asmoa eta gaitasuna duela, bakearekin eta bizikidetzarekin duen konpromisoak giza eskubideen urraketaren aurkako arrazoibidea dakarrelako, iraganari, orinari eta etorkizunari begira, eta biktimei eragindako kaltearen aitortzearen adierazpen kritikoa adierazi behar du.
- Batzordeak, irizpen hori prestatzeko prozesuan, pronostiko positiboaren aldeko balioztat hartuko ditu pre-soak garatutako balizko jarduera gehigarri hauek:
 - Giza eskubideekin, bizikidetzarekin edo memoriarekin lotutako mintegietan, tailerretan edo berariazko prestakuntzetan parte hartu izana gizarteari ekarpen konstruktiboa egiteko asmoaren adierazpen gisa interpretatu behar da.
 - Biktimekin egindako erreparazio-bileretan parte hartzea, Europar Batasunaren 2012/29/EB Zuzentarauan eta Delituaren Biktimaren Estatutuan xedatutakoaren esparruan, biktimei erreparaziorako konpromisoaren adierazpen gisa interpretatu beharko da.
 - Indarkeria erabili zuten erakundeak armagabetzeko, desagertzeko edo desagertzeko prozesuetan laguntza pertsonala ematea banda armatu, erakunde edo talde terrorista horrek delitu gehiago egitea eragotze aldera agintariekin hartutako lankidetzaren konpromisoaren adierazpen gisa interpretatu beharko da.
 - Testigantza pertsonalak ematea, bakearen eta bizikidetzaren balioei buruzko hausnarketa kolektibo bidez egindako idazkietan parte hartzea eta giza eskubideen urraketari eta urraketa horien ondorioei buruzko hausnarketa kritikoa edo autokritikoa egitea delituzko jardueren gaitzespenaren eta indarkeria uztearen adierazpen gisa interpretatu beharko dira.
 - Preso bakoitzaren ahalmenen arabera, biktimei aurrean duen erantzukizun zibilari erantzuteko jarraera, bai eta beste edozein erreparazio-jarduera ere, biktimei eragindako kaltea berariaz aitortzeko borondatearen adierazpen gisa interpretatu behar da.
- Azken irizpena eman ostean, irizpen hori aldekoa izanez gero, Eusko Jaurlaritzak egiaztapen hori baliozkotuko du eta espetxe-erlako instantzia eskudunei igorriko die. Presoak txosten hori aurkeztu ahal izango du, espetxe-graduetan aurrera egiteko eskaerarekin edo gizarteratzeko beste edozein neurri hartzeko eskaerarekin batera, aditu-froga gisa.

2.3.5. Gizarteratze-prozesuetarako aholku-batzordea

- Gizarteratze-prozesuetarako aholku-batzorde bat sortuko da, eta haren ardura izango da presoekin gizarteratze-ibilbideak adostea eta diseinatzea, bai eta kasu bakoitzean garatutako prozesua dinamizatzea, laguntzea eta berariaz ebaluatzea, arau honetan xedatutakoaren arabera, gizarteratze-prozesuaren aldeko edo aurkako azken irizpenaren bidez.
- Giza eskubideen arloan eskumena duen sailburuordetzak edo idazkaritza nagusiak jarri beharko ditu egin-kizunak garatzeko beharrezko bitarteko ekonomiko eta materialak eta giza baliabideak.
- Batzordekideek legezotasunaren, independentziaren, konfidentzialtasunaren, lankidetzaren eta eragin-kortasunaren printzipioen arabera jokatuko dute.
- Batzordekideak ibilbide plurala, diziplina anitzekoa eta aitortua duten ospe handiko pertsonak izango dira. Zehatz-mehatz honako hauek osatuko dute batzordea:
 - a) Arau honen bidez erregulatzen den arloko hiru aditu, giza eskubideen arloko eskumena duen sailburuordetzak edo idazkaritza nagusiak izendatuak. Hiru pertsona horietako bat batzordeburu ere izango da.

- b) Arau honen bidez erregulatzen den arloko hiru aditu, Eusko Legebiltzarreko Giza Eskubideen eta Herritarren Eskaeren Batzordeak izendatuak.
- c) Arau honen bidez erregulatzen den arloko hiru aditu, Legelarien Euskal Kontseiluak izendatuak.
- d) Batzordeko idazkari teknikoa Euskal Autonomia Erkidegoko administrazioko langile bat izango da. Hitz egiteko eskubidea izango du, baina ezingo du botorik eman. Zuzenbidean lizentziaduna izan beharko du, eta giza eskubideen arloko sailburuordetzak edo idazkaritza nagusiak izendatuko du.

2.4. Espetxealdiaren osteko birgizarteratze-prozesuetan laguntzeko programa

- Eusko Jaurlaritzak *espetxealdiaren osteko birgizarteratze-prozesuetan laguntzeko programa* bat garatuko du (aurrerantzean, programa), arau honetan xedatutakoaren arabera.

2.4.1. Programaren edukia

- Programa honek espetxealdiaren osteko gizarte-laguntzaren esparruan izango du jarduera-eremua, espetxetik irteten diren presoek birgizarteratzea ahalbidetzeko baldintza materialak sustatzea xede hartuta.
- Programa honen kudeaketa birsozializazio-prozesuetan laguntzeko sailarteko zerbitzu baten jardueraren bitartez egingo da (espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzua). Sailarteko zerbitzu horretan parte hartuko dute arau honen bidez erregulatzen den arloan eskumenak dituzten Eusko Jaurlaritzako sailtetako ordezkariak.
- Birgizarteratzeko behar diren baliabide materialei erreparatuta berariaz egoera ahulean daudenez, programa honek espetxetik ateratako pertsonen eskainiko dizkien aukerak izango dira EAEko administrazio publikoen sustapen- eta laguntza-ekintzetan kolektibo ahulenetako pertsonen edo baztertuta geratzeko arriskuan daudenen duten tratamenduaren parekoak, aukera-berdintasunaren arabera.

2.4.2. Laguntza emateko arloak

- Espetxealdiaren ostean laguntza emateko programa osatuko duten lehentasuneko arloak honako hauek izango dira:

-Eskura dauden baliabideei buruzko informazioa eta aholkua emateko leihatila bakarra

- Zigorrek Kudeatzeko Euskal Zerbitzuak (Herri Administrazio eta Justizia Saila) espetxetik atera diren edo laster irtengo diren pertsonen informazioa edo aholkua eskuratzeko egiten dituzten eskaerak jasotzeko leihatila bakarra sortuko du. Leihatila horretan laguntzeko ardura programa honi buruzko prestakuntza jaso duten saileko langileek izango dute.
- Leihatila horrek telefono-zenbaki bat, helbide elektronikoa bat eta posta-helbide bat izan behar du. Halaber, bulego horrek webgune bat izango du, bai eta preso batek espetxetik ateratzen den nean eskura dituen laguntza-prestazio guztiei buruzko informazio guztia biltzen duen liburuxka bat ere.

-Diru-sarrerak bermatzeko errenta

- Presoen bidaliko zaien laguntza-prestazio eskuragarri buruzko informazioa ematen duen liburuxkari informazio gehigarria erantsiko dio Lanbidek, diru-sarrerak bermatzeko errenta eskuratzeko betekizunei buruz, bai eta Euskal Enplegu Zerbitzuaren eskumenekoak diren beste prestazio batzuk eskuratzeko bete behar direnei buruz ere. Berariazko ohartarazpenaren bidez jakinaraziko du behar bezala erroldatuta egotearen garrantzia, bai eta diru-sarrerak bermatzeko errenta eskatzeko aukera ere, presoa hirugarren graduan sailkatu ondoren.

-Etxebizitza- eta ostatu-baliabideak

- Informazioa ematen duen liburuxkari informazio gehigarria erantsiko dio Etxebizitza Sailburuordetzak, Eusko Jaurlaritzako etxebizitzaren arloko zerbitzuek eskaintzen dituzten aukerak eskuratzeko bete behar diren baldintzei buruz. Berariazko ohartarazpenaren bidez jakinaraziko du behar bezala errolatuta egotearen garrantzia.
- Euskaditik kanpo dauden espetxeetan kondena betetzen ari diren presoek kasuan, familiaren egoitza Euskal Autonomia Erkidegoan dagoela egiaztatuz gero, Etxebiden izena emateko berariazko mekanismo bat arautuko du Etxebizitza Sailburuordetzak, alokatzeko etxebizitzaren ohiko eskuratzeko bideratzeko.
- Espetxetik ateratzean oso egoera ahulean edo baztertua geratzeko arriskuan dauden pertsonen kasuan, Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza Sailburuordetzak berariazko prozedurei buruzko informazioa emango die, pareko egoeran dauden beste kolektiboetako pertsonen kasuei erreparatuta.

-Prestakuntzako eta lanbide-orientabideko baliabideak, unibertsitate-ikasketak eta enplegu-sustapena

- Informazioa ematen duen liburuxkari informazio gehigarria erantsiko dio Lanbidek, Euskal Enplegu Zerbitzuak prestakuntzaren eta lanbiderako trebakuntzaren arloan dauden baliabideei buruz. Informazio horrek azpimarratu beharko du hirugarren graduaren sailkatutako presoek zerbitzuan eskura dituztela honako aukera hauek: eskarrietan alta ematea, lanerako orientabide orokorra eta espezializatua, bitartekotza orokorra eta espezializatua, eta diru-sarrerak bermatzeko errenta jasotzeko aukera.
- Kontratazioa sustatzeko planetarako, espetxealdiaren ostean birgizarteratze-prozesuetan dauden pertsonak bazterketa arrisku-egoera berezian dauden kolektibotzat hartuko dira.
- Unibertsitate eta Ikerketa Sailburuordetzak espetxean dauden pertsonen artean unibertsitate-ikasketak egitea bultzatuko du, bai gizarteratzeko faktore pro-sozial objektiboa osatzen duten aldetik, eta birgizarteratzeko baldintza egokiak prestatzeko bitarteko direla kontuan hartuta. Horren ondorioz, liburuxka orokorrari erantsiko dio unibertsitate-ikasketak egiteko eskura dituzten aukerei buruzko informazioa, eta ikasketak egiteko laguntzen berariazko mekanismoa arautuko du.
- Justizia Sailburuordetzak, Gizarte Politiketako Sailburuordetzak eta Lanbidek lankidetzahitzarmenak sinatuko dituzte lurralde historiko bakoitzean bigarren eta hirugarren graduaren pre-soak komunitatean sartzea bultzatzeko jardueretan, espetxetik ateratzen direnei lan bat bilatzen laguntzeko eginkizunetan eta enprekin bitartekotzan diharduten hirugarren sektoreko erakundeekin.

-Osasun-baliabideak baliabide soziosanitarioak

- Liburuxkari informazioa erantsiko dio Osasun Sailburuordetzak, Euskadiko osasun-sistemak Osakidetzaren bidez espetxe-esparruan ematen dituen prestazioei buruz. Zehazki, honako hauek dira: lehen mailako arreta EAEko espetxeetan; arreta espezializatua EAEko espetxeen barruan garatutako berariazko programen bidez, aurrez aurre edo telekontsulta bidez; ospitaleko arreta Osakidetzaren zentroetan, larritasunagatik edo gaixotasun terminalak diagnostikatu ostean ospitaleratu behar izanez gero; eta ospitalizazio psikiatrikoa zentro publiko eta hitzartuetan, beharrezkoa izanez gero.
- Osasun Sailburuordetzak, Gizarte Politiketako Sailburuordetzarekin eta foru-aldundietako eta udalietako gizarte-ekintzako sailekin batera antolatuko ditu, kasu bakoitzean eta banan-banan, arreta soziosanitarioa taldeka kudeatzeko egituraren barruan egingo diren ibilbide soziosanitarioak, batez ere kasu kronikoak eta beste arazo batzuekin lotuta ageri direnak izanez gero (arazo psikiatrikoak edo adikzioak edo mendekotasunak edo desgaitasunak edo baztertzea).

-Gizarte-baliabideak

—Liburuxka orokorrari informazioa erantsiko dio Gizarte Politiketako Sailburuordetzak, arrisku-egoera berezian dauden kolektiboentzako eskura dauden baliabideei buruz, espetxealdiaren ostean birsozializazio-prozesuetan dauden pertsonak egoera horretan daudela joko baita. Zehazki, baliabide hauek dira: lehen mailako arreta, informazioa, ebaluazioa, diagnostikoa eta orientabidea emateko zerbitzuan; gizarte-heziketan eta arlo psikosozialean esku hartzeko zerbitzua, baztertuta dauden pertsonentzako eguneko arreta-zerbitzua; gaueko harrera-zerbitzua; baztertuta geratzeko arriskuan dauden eta bigarren mailako arreta duten pertsonentzako tutoretzapeko etxebizitza, mendekotasuna, desgaitasuna, bazterketa eta babesik eza ebaluatzeko eta diagnostikatzeko zerbitzua; gizarteratze-premiei erantzuteko eguneko zerbitzua edo eguneko zentroa; gizarteratze-premiei erantzuteko gaueko harrera-zentroa; baztertuta eta marjinatuta dauden pertsonentzako egoitza-zentroak.

-Beste baliabide batzuk

—Justizia Sailburuordetzak, oraindik zehaztu gabe dagoen epealdi batean berariazko laguntza juridikoa emango du espetxetik atera ostean, espetxeratuen lege-laguntzaren txandan ematen den antzekoa.

—Programaren barruan aurreikusitako jarduerak garatzeko eskumena duen sailburuordetza edo idazkaritza nagusi bakoitzak presoekin lanean diharduten Hirugarren Sektorereko erakundeekin akordioak antolatu ahal izango ditu, gizarteratzeko eta birgizarteratzeko prozesuak sendotzea etaosatzea helburu hartuta.

2.4.3. Programan sartzeko prozedura eta garapena

- Arau hau onartu ostean, espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzuak arauaren edukiaren eragina izan dezaketen preso guztiei indarrean jarriko dela jakinarazi beharko die. Informazio horri bi idazki-eredu erantsi beharko zaizkio: programari buruzko informazioa eskatzekoa eta programan sartzeko eskabidea.
- Arau honen eragina izan dezaketen preso, preso ohi edo espetxetik ateratzeko prozesuan dagoen pertsona orok espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzura jo dezake, eskura dauden baliabideei buruzko informazioa eta aholkua emateko leihatila bakarraren bidez, arauaren edukiari buruzko informazioa eskatzeko. Espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzuak, eskaera horri erantzuteko, preso batek espetxetik ateratzen den nean eskura dituen laguntza-prestazio guztiei buruzko informazio guztia biltzen duen liburuxka orokorra bidal dezake.
- Programa honetan parte hartu nahi duten presoak, preso ohiak edo espetxetik ateratzeko prozesuan dauden pertsona interesdunak espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzura bidalitako eskabidearen bitartez sartuko dira programan. Eskabideak eskatzailearen espetxe-egoerari buruzko oinarritzko informazioa eman behar du, eta jaso nahi dituen prestazioak definitu behar ditu.
- Espetxetik irten ostean programan sartu nahi duten pertsonak 24 hilabeteko epea izango dute prestazioak jasotzeko eskaera egiteko, baldintzapeko askatasuna eskuratu eta hurrengo egunetik zenbatzen hasita.
- Laguntza-prestazioak jasotzeko eskabidea aurkeztu ostean, espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzuak kasua aztertuko du, eskatzaileari erantzuna eta orientabidea emateko.
- Espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzuak argi eta garbi adierazi beharko dio eskatzaileari zer prestazio jasotzeko eskubidea duen, arau honetan xedatutakoaren arabera. Halaber, bete behar dituen baldintzak eta egin behar dituen izapideak zehaztuko dira, eskatzailearekin adostuta.
- Eskatzaileak espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzuari informazio gehiago edo argibideak eskatu ahal izango dizkio beharrezkoak direla iritzitakoan.

-Espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzuak eskatzaileei laguntzeko edo aholku emateko aukera eskaini dezake espetxe-arloan diharduten eta Eusko Jaurlaritzarekin lankidetzak-akordioak dituzten hirugarren sektoreko bitartekotza-erakundeen bitartez.

2.4.4. Birgizarteratze-prozesuetan laguntzeko sailarteko zerbitzua

- Birgizarteratze-prozesuetan laguntzeko sailarteko zerbitzu bat sortuko da (espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzua). Sailarteko zerbitzu horren xedea izango da *birgizarteratze-prozesuetan laguntza emateko programa* kudeatzea.
- Espetxealdiaren osteko laguntza-zerbitzuko mahaia osatuko duten kideek legezkoatasunaren, independentziaren, konfidentzialtasunaren, lankidetzaren eta eraginkortasunaren printzipioen arabera jokatuko dute.
- Honako kide hauek osatuko dute birgizarteratze-prozesuetan laguntzeko sailarteko zerbitzuko mahaia:
 - Eusko Jaurlaritzan **Giza Eskubideen** arloan eskumena duen saileko zuzendari bat.
 - Eusko Jaurlaritzan **Justizia**-arloan eskumena duen saileko zuzendari bat.
 - Eusko Jaurlaritzan **Gizarte-gaien** arloan eskumena duen saileko zuzendari bat.
 - Eusko Jaurlaritzan **Etxebizitza**-arloan eskumena duen saileko zuzendari bat.
 - Lanbideko** zuzendari bat.
 - Eusko Jaurlaritzan **Osasun**-arloan eskumena duen saileko zuzendari bat.
 - Eusko Jaurlaritzan **Unibertsitateen** arloan eskumena duen saileko zuzendari bat.
 - EUDE**leko ordezkari bat.
 - Foru Aldundi** bakoitzeko ordezkari bana.

Azken gogoeta

Justizia leheneratzailearen ikuspegitik, delituari ematen zaion erantzun bakarra zigorra izatea ez da ezinbestean biktimen beharrak asetzeko erantzun hoberena. Paradigma zabalago bat eskaintzen du, biktimen premiei erantzuteko prozesua biktimaren, biktimarioaren eta komunitatearen arteko interakzioaren ildoan sartzen duelako.

Euskadiko kasuan, justizia leheneratzailean oinarritutako prozesua zabaltzen da hasieran *erreparazioaren printzipio orokorra* esan dena aplikatuta; alegia, honako hau aitortzea: giza eskubideen urraketak ez zuen justifikaziorik, ezta zentzurik ere, biktima bakoitzaren biziak baino balio handiagoa zuenik.

Hitz horiekin edo beste batzuekin esanda, biktimei eragindako kalte bidegabearen aitortpena argi eta garbi adierazteaz ari gara. Hainbat biktimak adierazi dute behin eta berriro oinarrizko aitortpen horren beharra dutela. Premisa hori da, hain zuzen, terrorismo delituengatik zigortutako presoek gizarteratzea sustatzeko Arau-proiektu honen abiapuntua.

Oinarri horren gainean, justizia leheneratzailearen balio nagusiak garatzen ditu. Balio horiek lau kontzeptu hauetan laburbildu dituzte zenbait egilek: elkartzea, erreparazioa, birgizarteratzea eta parte-hartzea.

- Elkartzea. Arau-proiektu honek biktimak, presoak eta prozesuan parte har dezaketen erakunde kolaboratzaileak zuzenean elkartzeko aukera ematen du, betiere askatasunez eta borondatez hartutako erabakien esparruan.
- Erreparazioa Arau-proiektu honek biktimen erreparaziorako zenbait modu aurreikusten ditu, presoaren ekarpen pertsonalizatua ahalbidetzen duten zenbait ibilbide garatzeko aukeraren bidez.
- Birgizarteratzea. Arau-proiektu honek biktima kokatzen du bizikidetzaren gizarte-erakuntzaren eragilearen tokian. Horrenbestez, presoak birgizarteratzeko prozesuan laguntzen du biktimak, bakerako eta bizikidetzarako lankidetzaren pro-sozialen jarduteko gaitasuna duen aldetik.
- Parte-hartzea. Arau-proiektua printzipio gidari honetan oinarritzen da: biktimen eta presoek parte-hartzea, askatasunez eta borondatez, prozesu leheneratzailearen fase guztietan.

Oso prozesu konplexuak ari gara, zalantzarik gabe; baina, biktimentzat eta gizartearentzat sortutako erreparazio-ondorioak biziagoak eta sakonagoak izan daitezke zigor-justizia hutsaren aplikazioak sortzen dituenak baino. Presoak ere bizitasun eta balio pertsonal, sozial eta politiko handiagoa duen prozesuan parte hartzen dute. Bestalde, ezin dugu ahaztu ikuspegi hau ez dela burutazio bakan bat; izan ere, Europako joera bat arauetan berretsi dute europar erakundeek 2012/29/EB Zuzentarauaren bidez, eta Delituen Biktimaren Estatutua eratu da.

Azken finean, justizia leheneratzailean oinarrituta gizarteratzeko eta birgizarteratzeko politika batek, Eusko Jaurlaritzak Hitzeman programaren bidez sustatzen duenaren modukoak, prozesu bat garatzeko eta balio erantsia duten emaitza batzuk lortzeko aukera ematen du. Erreparazioaren, bizikidetzaren eta delituen prebentzioaren pedagogia da, eta irismen handiko eragin hezitzailea du.

Balio erantsi hori ideia xume batean laburbiltzen da: elkarrekin eta hobeto bizitzea, gizatasun handiagoa lagun dugula. Horixe da, azken finean, ahalegin honen helburua.